

University of
Sistan and Baluchestan

Iranian Academy of
Management Sciences

Corporate Sustainability: A Bibliometric Analysis Approach

Amir Mohammad Colabi^{1*}, Fatemeh Sharaei²

1. Assistant Professor, Department of Business Management, Faculty of Management and Economic, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.
E-mail: colabi@modares.ac.ir
2. Ph.D student of Strategic Management, Faculty of Management and Economic, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran. E-mail: f.sharaei@modares.ac.ir

Extended Abstract

Abstract

This article reviews the literature on articles in corporate sustainability. By reviewing the authors, citation structure, publications, and nations, this study reviews the progress of this field and summarizes the research process. This bibliographic analysis examines the literature on corporate sustainability and shows the structure of articles and research trends. The information gathered is extracted from the primary collection of the Web of Science database from 2001 up to 2022. The number of articles obtained is 2246 articles. VOSviewer software is used to perform initial analysis and citation analysis, co-citations, bibliographic coupling, co-authoring, among others. Generally, there are eight main clusters of articles on corporate sustainability: (1) corporate and entrepreneurial sustainability; (2) corporate sustainability strategies; (3) corporate sustainability measurement indicators, (4) corporate sustainability and business transformation management; (5) corporate sustainability and sustainable development goals and reports; (6) corporate sustainability and its effect on financial efficiency; (7) ethics and social responsibility and (8) theories of corporate sustainability. The research contribution is to show the evolution of this issue so that researchers can use it in their theoretical and research frameworks.

Introduction

Today, the concept of corporate sustainability has become an important and debatable topic in many industries and businesses because of increasing awareness of its benefits and positive effects on the survival of companies. To survive in a turbulent environment and a competitive market, corporate executives must not only focus on economic aspects, but also on the

sustainable performance of companies (Colabi, Sharaei and Alipour, 2022:119). Because companies are the foundation of an advanced economic life and turn land resources into wealth, there is a need to review their activities with respect to the health of the land, society and individuals. Corporate sustainability refers to meeting the direct and indirect needs of a company and its stakeholders without compromising the ability to meet the future needs of stakeholders. corporate sustainability is defined as the company's voluntary activities that reflect social and environmental concerns in the business. Corporate sustainability is considered an integrated and systematic approach that leads to the optimal use of social, economic, and natural capital; Corporate sustainability also leads to value creation for the company and society, balance of financial and non-financial resources, and accountability for the company's activities through the creation of social responsibility (Ioannou and Serafeim, 2019:3). As companies influence society, the importance of corporate sustainability for businesses, consumers, and researchers is increasing. Companies are now fully aware of the competitive advantage of corporate sustainability. Thus, they focus on the role of corporate sustainability and value creation not only in making a profit, but also in all aspects of ethics and society and the environment and stakeholder issues (Galvao et al, 2019:291). Bibliometric analysis is a suitable method for reviewing scientific works and assessing the performance of authors, publications, and countries in a particular subject, which also shows how their cooperation networks work. In addition, bibliometric analysis can reveal the directions and controversial issues in a research field and make it possible to identify existing gaps in the study area (Yang et al, 2019:15). The diversity and variety of topics in a field can indicate the diversity of subjects and the multidisciplinary nature of that field of research, a diverse field encompassing a variety of subjects. As mentioned in recent decades, the concept of corporate sustainability and sustainability strategies has grown significantly and investors have recently become more aware of corporate sustainability. This research has been done with the aim of analyzing the bibliography of corporate sustainability and reviewing the authors, countries and developments in this field. Authors' co-citation analysis was also performed using maps. An analysis of the progress of corporate sustainability studies is also provided.

Methodology

Bibliometric analysis has been introduced as a scientific method for understanding the temporal evolution of a research field. Bibliometric analysis is performed because of its ability to create an intellectual structure without mental bias (Xue and Wang, 2018:479). Bibliometric technique is an interdisciplinary method that enables effective mapping of the studied subjects during the development of a research field (Khanra and Dhir, 2020:739). The present study conducts a bibliometric analysis of the studies that incorporate sustainability and is descriptive-analytic research. The study population consists of all the scientific productions incorporating sustainability scope indexed in the Web of Science database to be able to perform the bibliometric analysis; the primary database of the Web of Science (WoS) database was consulted. The following search equation was used: topic: ("corporate sustainability") or topic: ("business sustainability") or topic: ("Sustainable company") or topic: ("sustainable start-up"). The search was refined, and the most helpful article or review file types were considered. The timeframe was from 2001 to 2022. The SSCI index was used. Based on this experience, with the aid of search refine with the above equation, 2246 documents have been determined.

Discussion and Results

According to the conceptual map, eight clusters related to corporate sustainability were identified: (1) corporate and entrepreneurial sustainability; (2) corporate sustainability strategies, (3) corporate sustainability measurement indicators, (4) corporate sustainability and business transformation management, (5) corporate sustainability and sustainable development goals and reports; (6) corporate sustainability and its effect on financial efficiency; (7) ethics and social responsibility and (8) theories of corporate sustainability. The results of the research and cluster analysis show that one of the most important aspects of corporate sustainability is its relationship to entrepreneurship. Entrepreneurship is considered a strategy for the development of countries, creating social welfare and recognizing suitable opportunities to increase production.

Conclusion

In general, studies in the field of corporate sustainability have focused on entrepreneurial and innovative activities, changing the business model and creating a sustainable business model, sustainable supply chain management, corporate sustainability strategies, corporate sustainability metrics and ethics and social responsibility. Since entrepreneurial activities and how to change the business model are very important in creating

corporate sustainability, future research should develop models to facilitate the innovation mechanism in the business model to create corporate sustainability. Researchers can also change their corporate processes to achieve development goals.

Keywords: corporate sustainability, business sustainability, bibliometric analysis, bibliographic coupling, citation

Article Type: Research Article

Cite this article: Colabi, A.M., Sharaei, F. (2024). Corporate Sustainability: A Bibliometric Analysis Approach. *Public Management Researches*, 17 (64), 159-190. (In Persian)

DOI:10.22111/JMR.2024.46101.6028

Received: 09 July. 2023

Revised: 24 Mar. 2024 **Accepted:** 13 Apr. 2024

© The Author(s).

Publisher: University of Sistan and Baluchestan

مروری بر پژوهش‌های حوزه پایداری شرکتی: تحلیل کتاب‌شناختی

امیرمحمد کلابی^{۱*} - فاطمه شراعی^۲

۱. نویسنده مسئول، استادیار دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

colabi@modares.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری مدیریت استراتژیک، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

f.sharaei@modares.ac.ir

چکیده

پایداری شرکتی، یکی از مهم‌ترین ارکان توسعه اقتصادی و اجتماعی کشورهاست و موضوعی در حال رشد میان پژوهشگران است. بررسی تولیدات علمی و پژوهش‌های صورت گرفته در زمینه پایداری شرکتی می‌تواند نقشه راهی جهت پژوهش‌های آینده فراهم کند. در این پژوهش سعی بر آن می‌باشد تا با بهره‌گیری از رویکردهای کتاب‌شناختی حوزه‌های کلان این موضوع در میان مقالات علمی بررسی گردد؛ لذا هدف پژوهش حاضر تحلیل کتاب‌شناختی تولیدات علمی منتشر شده در این حوزه است. پژوهش از نظر هدف بنیادی و از نظر ماهیت توصیفی - تحلیلی است. جامعه پژوهش شامل کلیه تولیدات علمی در حوزه پایداری شرکتی می‌باشد که در پایگاه علمی وب آف ساینس نمایه شده و نمونه پژوهش نیز ۲۲۴۶ اثر علمی است که از سال ۲۰۰۱ تا سال ۲۰۲۲ در این پایگاه وجود دارد. تجزیه و تحلیل و خوشه‌بندی مقالات با استفاده از کلیدواژه‌های موجود از طریق نرم‌افزار VOSviewer صورت گرفت. نتایج نشان می‌دهد که روند کلی انتشار مقالات صعودی است و به‌طور کلی ۸ خوشه اصلی در حوزه مقالات پایداری شرکتی وجود دارد که شامل پایداری شرکتی و کارآفرینی، استراتژی‌های پایداری شرکتی، شاخص‌های اندازه‌گیری پایداری شرکتی، پایداری شرکتی و مدیریت تحول کسب‌وکار، اهداف و گزارش‌های پایداری شرکتی، پایداری شرکتی و تأثیر آن بر عملکرد مالی، اخلاق و مسئولیت اجتماعی و تئوری‌ها و نظریه‌های پایداری شرکتی می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: پایداری شرکتی، پایداری کسب‌وکار، تحلیل کتاب‌شناختی، مرور نظام‌مند، هم‌استنادی

استناد: کلابی، امیرمحمد؛ شراعی، فاطمه. (۱۴۰۲). مروری بر پژوهش‌های حوزه پایداری شرکتی: تحلیل کتاب‌شناختی، پژوهش‌های مدیریت عمومی، ۱۷(۶۴)، ۱۹۰-۱۵۹.

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۲/۰۱/۰۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۱/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۱۸

DOI: 10.22111/JMR.2024.46101.6028

نوع مقاله: علمی پژوهشی

حق مؤلف © نویسندگان

ناشر: دانشگاه سیستان و بلوچستان

مقدمه

امروزه مفهوم پایداری شرکتی به دلیل افزایش آگاهی از مزایا و تأثیرات مثبت آن بر ادامه حیات شرکت‌ها، به موضوعی مهم و قابل بحث در بسیاری از صنایع و کسب‌وکارها تبدیل شده است. برای بقای شرکت‌ها در فضای متلاطم و بازار رقابتی، مدیران نه تنها باید بر جنبه‌های اقتصادی توجه کنند؛ بلکه باید عملکرد پایدار شرکت‌ها را نیز مدنظر قرار دهند؛ زیرا شرکت‌ها پایه و اساس زندگی اقتصادی پیشرفته هستند و منابع زمین را به ثروت تبدیل می‌کنند، به همین دلیل نیاز به بازنگری در فعالیت‌های شرکت با توجه به سلامت زمین، جامعه و افراد وجود دارد (Colabi, Sharaei & Alipour, 2022: 119).

آنتولین، دلگادو و مونتیل^۱ (۲۰۱۶) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که پایداری به‌عنوان شاخصی در آینده تعریف می‌شود که شرکت‌ها بر اساس آن رتبه‌بندی می‌شوند که این رتبه‌بندی برای ذی‌نفعان بسیار با اهمیت است. منظور از پایداری شرکتی برآورده شدن نیازهای مستقیم و غیرمستقیم شرکت و ذی‌نفعان بدون به خطر انداختن توانایی برآوردن نیازهای آینده ذی‌نفعان می‌باشد و به‌عنوان فعالیت‌های داوطلبانه شرکت که نشانگر نگرانی‌های اجتماعی و زیست‌محیطی در کسب‌وکار است، تعریف شده است (Colabi & Sharaei, 2023: 252). پایداری شرکتی بیانگر ارزش‌هایی مثل روابط درازمدت با مشتریان است و راهبردهای مناسبی برای فعالیت درازمدت شرکت‌ها، شفافیت، روابط بهتر با کارکنان و کارایی منابع ارائه می‌کند. در واقع، پایداری شرکتی شکل تکامل‌یافته مفاهیم سنتی و قدیمی برای توصیف رفتار اخلاقی شرکت‌هاست. از سوی دیگر، تعداد زیادی از شرکت‌های جهانی به صورت داوطلبانه، رسیدن به پایداری شرکتی را به عنوان پاسخی بر چالش‌های نوظهور و انتظارات ذی‌نفعان در حوزه‌های اجتماعی، زیست‌محیطی و حاکمیتی در نظر می‌گیرند و با انجام این کار، آن‌ها مفهوم پایداری شرکتی را در استراتژی‌ها، فرایندها و ساختار سازمانی خود به کار می‌برند (Ioannou & Serafeim, 2019: 3). پایداری شرکتی به عنوان رویکردی یکپارچه و نظام‌مند در نظر گرفته می‌شود که منجر به استفاده بهینه از سرمایه‌های اجتماعی، اقتصادی و طبیعی می‌گردد؛ همچنین پایداری شرکتی به تولید ارزش برای شرکت و جامعه، تعادل منابع مالی و غیرمالی و پاسخگو بودن در برابر

1. Antolin, Delgado & Montiel

فعالیت‌های شرکت از طریق ایجاد مسئولیت اجتماعی منجر می‌شود (Landrum & Ohsowski, 2018, p.129). با توجه به این‌که شرکت‌ها بر جامعه تأثیر می‌گذارند و از جامعه تأثیر می‌پذیرند، اهمیت مسئولیت اجتماعی شرکتی برای کسب‌وکارها، مصرف‌کنندگان، و پژوهشگران نیز رو به افزایش است. در حال حاضر، شرکت‌ها به شدت از مزیت رقابتی ایجادشده توسط مسئولیت اجتماعی شرکتی آگاه‌اند؛ بنابراین، آن‌ها نه تنها در ایجاد سود، بلکه در همه جنبه‌های اخلاقی و اجتماعی و محیط‌زیست و مسائل مربوط به ذی‌نفعان به نقش مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و ایجاد ارزش از طریق آن توجه دارند (Galvao, Mendes, Marques & Mascarenhas, 2019:291). تعدد تولیدات علمی در یک موضوع، چالش‌هایی را برای پژوهشگران و متخصصان به وجود می‌آورد و مانع ایجاد چارچوبی کلی از اطلاعات موجود در آن حوزه می‌گردد؛ تجزیه و تحلیل کتاب‌شناختی (بیبلیومتریک^۱) روشی برای مصورسازی و ایجاد یک نمای کلی از تولیدات علمی موجود در حوزه‌ای خاص است (Yang, Reniers, Chen & Goerlandt, 2019:15). روش تجزیه و تحلیل کتاب‌شناختی شیوه‌ای مناسب جهت مرور آثار علمی و ارزیابی عملکرد نویسندگان، نشریات و کشورها در موضوعی مشخص می‌باشد که چگونگی شبکه همکاری آن‌ها را نیز نشان می‌دهد. علاوه بر این تجزیه و تحلیل کتاب‌شناختی می‌تواند جهت‌گیری‌ها و موضوعات بحث‌برانگیز حوزه تحقیقاتی را نشان دهد و امکان شناسایی شکاف‌های موجود در حوزه مورد مطالعه را فراهم کند (Van-Nunen, Li, Reniers & Ponnet, 2018: 250).

چند دسته بودن و متنوع بودن موضوعات یک حوزه می‌تواند نشانگر تنوع مباحث و چندرشته‌ای بودن آن حوزه پژوهشی باشد؛ پایداری شرکتی یکی از حوزه‌های متنوعی است که موضوعات مختلفی را در برمی‌گیرد. در چند دهه گذشته، استناد به مفهوم پایداری شرکتی و استراتژی‌های پایداری رشد چشمگیری داشته و آگاهی سرمایه‌گذاران از پایداری به‌عنوان یک استراتژی تجاری جدید در طی سال‌های اخیر توسعه یافته است. به موازات این روند، پژوهشگران به طور فزاینده‌ای بر روی موضوعات پایداری شرکتی در تحقیقات دانشگاهی خود تمرکز کرده‌اند. از همین رو پایداری شرکتی حوزه‌ای پویا می‌باشد و دسته‌بندی‌های موضوعی گسترده‌ای را شامل می‌شود. با توجه به روند روبه‌رشد مطالعات در

¹. Bibliometric

حوزه پایداری شرکتی و توجه مدیران و پژوهشگران به پیامدهای اجتماعی و محیطی شرکت‌ها در کنار سودآوری اقتصادی، حجم تولیدات علمی در این حوزه نیز به صورت چشمگیری افزایش یافته است. این موضوع می‌تواند چالش‌هایی را برای مدیران و پژوهشگران ایجاد کند؛ زیرا هم پیگیری و بررسی تمام یافته‌های علمی در این حوزه دشوار است و هم ایجاد یک چارچوب کلی از روند موضوعات موجود در این زمینه کار آسانی نیست. مرور کتابشناختی در هر حوزه از جمله پایداری شرکتی با شناسایی روندهای علمی و خلأهای پژوهشی می‌تواند راه‌حلی برای این چالش‌ها باشد و به دسته‌بندی موضوعات، مفاهیم کلیدی و توسعه این حوزه کمک کند. مسئله اصلی پژوهش حاضر شناسایی روند توسعه پژوهش‌های پایداری شرکتی و ارائه دسته‌بندی از مفاهیم مرتبط در این حوزه، با توجه به خوشه‌های شناسایی شده است.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

مفهوم پایداری برای اولین بار در دهه ۱۹۶۰ در پاسخ به نگرانی‌های حاصل از تخریب محیط‌زیست به علت ضعف مدیریت منابع مطرح شد و این مفهوم مطابق با توسعه نظریه پایداری و کاربردهای متفاوت آن تکامل یافته است. پایداری به‌عنوان هدف سیاسی مشترک بسیاری از شرکت‌ها بیان می‌شود. در سال ۱۹۶۰ سازمان همکاری و توسعه اقتصادی^۱ (OECD) تشکیل شد که مأموریت آن ارتقا سیاست‌هایی است که به رشد پایدار اقتصادی و اشتغال در کشورهای عضو به منظور افزایش استانداردهای زندگی کمک کند (Sharma, 2002: 37). در اوایل سال ۱۹۸۰ موضوع پایداری بیشتر به حفاظت از محیط‌زیست و موضوعات علوم انسانی معطوف شده است. اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت^۲ (IUCN)، پایداری را به‌عنوان عامل اصلی جلوگیری از تخریب محیط‌زیست به علت فقر، فشار جمعیت و نابرابری تعریف می‌کند (Dalal-Clayton, 2014: 41). در سال ۱۹۸۷ کمیسیون براتلند گزارشی با عنوان «آینده مشترک ما» ارائه می‌دهد و پایداری را به‌عنوان توسعه‌ای تعریف می‌کند که نیازهای امروزه بشر را بدون به خطر انداختن توانایی تأمین نیازهای نسل آینده برآورده می‌سازد؛ از این رو پایداری به توسعه‌ای گفته می‌شود که مردم و محیط‌زیست را

1. Organisation for Economic Co-operation and Development

2. International Union for Conservation of Nature

مورد توجه قرار می‌دهد (Elkington, 2006: 524). مفهوم پایداری شرکتی ریشه در مسئولیت اجتماعی شرکتی داشته و عواملی چون شفافیت، عدالت، تعاملات انسانی، شبکه‌سازی و توجه به شاخص‌های اجتماعی می‌توانند کمک کننده آن باشند (Sabziani, 2024:95). به‌طور کلی پایداری شرکتی به‌عنوان زیرمجموعه‌ای از پایداری در نظر گرفته می‌شود که می‌توان آن را انتقال ایده پایداری جهانی به محیط کسب و کار دانست. پایداری شرکتی مورد توجه متخصصان و پژوهشگران زیادی قرار گرفته است؛ زیرا شرکت‌ها (از شرکت‌های کوچک یک‌نفره گرفته تا شرکت‌های بزرگ) نقش مهمی در مسئولیت‌پذیری نسبت به جامعه ایفا کرده‌اند. امروزه کسب‌وکارها که مهم‌ترین مؤلفه تجارت در جامعه هستند با تغییر و تحول از یک توسعه تجارت سنتی به یک توسعه پایدار روبرو هستند (Dyllick and Muff, 2016: 158). به عبارتی مزایای اقتصادی و زیست‌محیطی از طریق رویکردهای پایدار به دست می‌آید و مدیریت پایدار و عملکرد پایدار یک شرکت فرصتی برای توسعه و رشد کسب‌وکار ایجاد می‌کند (Colabi, 2020:122). جدول شماره ۱ تعاریف پایداری شرکتی را نشان می‌دهد. بیشتر این تعاریف بر اساس تعریف کمیسیون جهانی محیط‌زیست و توسعه بیان شده که این تعریف توسط بسیاری از پژوهشگران مورد استناد قرار گرفته است. یک شرکت در صورتی پایدار در نظر گرفته می‌شود که به‌سرعت بتواند با استفاده از نوآوری، تکنولوژی‌های جدیدی را جهت استفاده بهینه از منابع به کار ببرد (Townsend, 2017: 194).

جدول شماره ۱: تعاریف پایداری شرکتی

منبع	تعاریف پایداری شرکتی
Pellizzoni, Trabucchi & Landoni, 2020	پایداری شرکتی عبارت است از تلاش بنگاه‌ها برای برقراری تعادل بین اهداف اجتماعی، اقتصادی و محیطی.
Sharma and Gupta, 2020	به مجموعه‌ای از ابتکارات شرکت باهدف کاهش تأثیرات منفی شرکت بر محیط کسب‌وکار پایداری شرکتی می‌گویند.
Martinuzzi & Schonherr, 2019	پایداری شرکت‌ها به فعالیت‌هایی اشاره دارد که دغدغه‌های اجتماعی و زیست‌محیطی را در تعامل با ذی‌نفعان در نظر می‌گیرد.
Ashrafi, Adams, Walker & Magnan, 2018	پایداری شرکتی یکی از رویکردهای شرکت برای خلق ارزش در حوزه‌های اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی در یک چشم‌انداز بلندمدت است و از مسئولیت‌پذیری بیشتر نیز حمایت می‌کند.
Hahn, Figge, Pinkse & Preuss, 2018	پایداری شرکت به معنای به‌کارگیری اصول یکپارچگی اقتصادی و محیطی و حقوق اجتماعی به طور هم‌زمان بر روی محصولات، سیاست‌ها و رویه‌ها است.

منبع	تعاریف پایداری شرکتی
Engert, Rauter & Baumgartner, 2016	پایداری شرکت یک الگوی جدید و پویا برای مدیریت سودآوری شرکت است که اهداف اجتماعی را دنبال می‌کند و هدف غائی آن رسیدن به عدالت اجتماعی و توسعه اقتصادی می‌باشد.
Peters & Romi, 2015	پایداری شرکتی نظم و انضباطی است که به وسیله آن شرکت‌ها درباره تخصیص منابع، توسعه محصول و توسعه برند مطابق با اصول توسعه پایدار تصمیم‌گیری می‌کنند.
Eccles, Ioannou & Serafeim, 2014	یکپارچه‌سازی موضوعات اجتماعی و محیطی در استراتژی و مدل کسب‌وکار از طریق اجرای سیاست‌های شرکت.
Benn, Edwards & Williams, 2014	شرکت‌های پایدار فعالیت‌هایی را انجام می‌دهند که: عمر مفید سازمان‌ها را گسترش می‌دهد، باعث افزایش توانایی جامعه در حفظ مشکلات اجتماعی می‌گردد و سطح رفاه مناسبی را برای نسل‌های آینده به وجود می‌آورد.
Salzmann, 2013	پایداری شرکتی عبارت است از پاسخ استراتژیک و سودمحور شرکت‌ها به مسائل زیست‌محیطی و اجتماعی ناشی از فعالیت‌های اصلی و فرعی سازمان.
Yilmaz & Flouris, 2010	پایداری شرکتی یک رویکرد تجاری است که با در اختیار داشتن فرصت‌ها و مدیریت خطرات ناشی از توسعه اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی برای سهام‌داران ارزش بلندمدت ایجاد می‌کند.
Perrini & Tencati, 2006	پایداری شرکتی یعنی ظرفیت بنگاه برای ادامه فعالیت در طولانی‌مدت که به پایداری روابط بازی نفعان اشاره دارد.
Neubaum & Zahra, 2006	پایداری شرکتی عبارت است از توانایی یک شرکت برای حمایت از رشد در طول زمان با برآورده کردن انتظارات ذی‌نفعان مختلف.
Szekely & Knirsch, 2005	پایداری شرکت شامل پایداری و گسترش رشد اقتصادی، ارزش سهام‌داران، اعتبار شرکت، روابط با مشتریان و افزایش کیفیت محصولات و خدمات در راستای ایجاد ارزش برای تمامی ذی‌نفعان می‌باشد.
Van Marrewijk & Werre, 2003	پایداری شرکتی به فعالیت‌های داوطلبانه یک شرکت در زمینه مشکلات و نگرانی‌های اجتماعی و زیست‌محیطی در جهت تعامل با ذی‌نفعان اشاره دارد.
Russo, 2003	صنعت پایدار شامل مجموعه شرکت‌هایی است که نسبت به اهداف اقتصادی و زیست‌محیطی متعهد هستند؛ به گونه‌ای که موجب رشد و شکوفایی شرکت و برطرف نمودن نیازهای ذی‌نفعان داخلی و خارجی می‌گردد.
Dyllick & Hockerts, 2002	پایداری شرکتی را می‌توان به‌عنوان پاسخگویی به نیازهای ذی‌نفعان مستقیم و غیرمستقیم بنگاه (مانند سهام‌داران، کارمندان، مشتری‌ها، جامعه و...) تعریف کرد؛ بدون آنکه توانایی شرکت را در تأمین نیازهای ذی‌نفعان آتی به خطر اندازد.

مفهوم پایداری شرکتی به طور شهودی قابل درک است؛ اما بیان آن در شرایط عملیاتی کمی دشوار می‌شود. شرکت‌ها باید بتوانند پایداری روش‌های فعلی خود و همچنین پایداری جهت حرکت خود در آینده را اندازه‌گیری کنند. در واقع پایداری شرکتی مفهومی چندبعدی و گسترده در نظر گرفته می‌شود که تحت‌تأثیر انواع رشته‌های پژوهشی از جمله علوم اجتماعی و علوم مدیریت قرار گرفته است. در بررسی مقالات مشاهده گردید که

روش‌های مختلفی برای طبقه‌بندی و بیان تفاوت مفهوم پایداری وجود دارد. باتوجه‌به موضوع پژوهش، به توضیح دو طبقه‌بندی متداول مفهوم پایداری پرداخته شده است: اکثر مطالعات پایداری را با در نظر گرفتن تحولات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی مدل‌سازی کرده‌اند؛ پایداری اجتماعی به پایداری گفته می‌شود که همه انسان‌ها را قادر می‌سازد تا (۱) نیازهای اساسی خود را برآورده سازند، (۲) به یک سطح معقول از آسایش دست یابند، (۳) زندگی با معنا داشته باشند، (۴) از سطح آموزش و بهداشت قابل‌قبولی برخوردار باشند. پایداری اقتصادی به ابزاری مربوط می‌شود که یک جامعه بتواند نیاز انسان و استفاده از منابع طبیعی را به تعادل برساند که در اینجا سود و رشد اقتصادی دو عنصر اساسی برای پایداری هستند (Assefa and Frostell, 2007: 65). پایداری زیست‌محیطی درباره سرمایه طبیعی می‌باشد که به‌عنوان تأمین‌کننده منابع باید حفظ شود، اهداف پایداری زیست‌محیطی عبارت‌اند از: (۱) تثبیت آب‌وهوای سالم در محدوده ایمن، (۲) کاهش آلودگی محیط، (۳) کاهش اثرات زیاده‌های سمی و بهبود منابع آبی (Liu, 2017: 26). دسته‌بندی دیگری از پایداری نیز وجود دارد که به سطح درگیری اجتماعی اشاره می‌کند. این دسته‌بندی چهار سطح مختلف دارد: (۱) پایداری جهانی، (۲) پایداری ملی، (۳) پایداری محلی و (۴) پایداری شرکتی. پایداری جهانی در مورد پایداری در مقیاس جهانی است، این برنامه شامل اقداماتی مانند حفاظت از تنوع زیستی، تغییرات آب‌وهوا، تجارت آزاد در مقیاس جهانی و کاهش فقر و نابرابری است. پایداری ملی در مورد پایداری در سطح کشورهای خاص است. پایداری محلی در سطوح شهری و توسط شهرداری‌ها ایجاد می‌شود و پایداری شرکتی به پایداری در سطح بنگاه‌های اقتصادی گفته می‌شود (Dyllick and Muff, 2016: 159).

پیشینه تحقیق

با رواج تکنیک‌های علم‌سنجی و کتاب‌شناختی، تعیین ساختار موضوعات ممکن شد و پژوهشگران به بررسی مفاهیم در حوزه‌های مفهومی مختلف پرداختند. از آن جایی که مفهوم پایداری شرکتی مفهومی نسبتاً جدید در کسب‌وکار است و مطالعات اندکی به تحلیل کتاب‌شناختی این موضوع پرداخته‌اند، صرفاً پژوهش‌های مرتبط با موضوع مورد بحث قرار

گرفته است. کیتسیوس، کاماریوتو و تالیاس^۱ (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان «استراتژی‌های پایداری شرکتی و روش‌های پشتیبانی تصمیم‌گیری: تحلیل کتاب‌شناختی» به بررسی ۷۲ مقاله با موضوع مدیریت استراتژیک و پایداری شرکتی پرداختند و چارچوبی جهت ادغام مفاهیم مدیریت استراتژیک و پایداری شرکت‌ها ارائه دادند. بروکاردو، ترانت و زیکاری^۲ (۲۰۱۸) نیز در پژوهش خود با عنوان «محرک‌های پایداری داخلی شرکت‌ها: مرور ادبیات شرکت‌های خانوادگی» به بررسی ادبیات شرکت‌های خانوادگی پرداختند و عوامل ایجاد پایداری در این شرکت‌ها را بررسی نمودند. نتایج این پژوهش نشان داد که اندازه شرکت، ارزش‌های خانوادگی، رابطه با سهام‌داران و حاکمیت شرکتی محرک‌های ایجاد پایداری در شرکت‌های خانوادگی هستند. سورانیلی^۳ (۲۰۱۷) پژوهشی با عنوان «پایداری شرکتی: مروری بر ادبیات» با هدف ایجاد درکی بهتر از حوزه پایداری انجام داد و با بررسی ۵۰ مقاله از سال ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۶، به این نتیجه رسید که مفاهیم پایداری شرکتی و مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها به طور هم‌زمان در بسیاری از مطالعات مورد استفاده قرار گرفتند و مسئولیت اجتماعی جزئی جدایی‌ناپذیر از مفهوم پایداری شرکتی است. انجرت، راتر و بامگارتنر^۴ (۲۰۱۶) نیز در مقاله مروری خود با عنوان «بررسی یکپارچه‌سازی پایداری شرکت‌ها در مدیریت استراتژیک: مرور ادبیات» با روش تجزیه و تحلیل محتوا ۱۱۴ مقاله را مورد بررسی قرار دادند و عوامل داخلی و خارجی را جهت غنی‌سازی مدیریت استراتژیک سنتی از طریق مفهوم پایداری شرکتی استخراج کردند. همچنین سارکی^۵ (۲۰۱۲)، پژوهشی با عنوان «سیستم‌های اندازه‌گیری عملکرد پایداری شرکت‌ها: مرور و کاوش موضوعات روز» با هدف شناسایی جهت‌گیری‌های آینده در زمینه طراحی و اجرای سیستم‌های اندازه‌گیری عملکرد پایداری شرکتی انجام داد. در این پژوهش مروری مختصر بر ادبیات سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۰ انجام شد و باتوجه‌به آن ۶۵ سؤال جهت اندازه‌گیری عملکرد پایداری شرکتی ارائه گردید.

1. Kitsios, Kamariotou & Talias

2. Broccardo, Truant & Zicari

3. Swarnapali

4. Engert, Rauter & Baumgartner

5. Searcy

با بررسی مطالعات مشخص گردید که عمده پژوهش‌های کتاب‌سنجی در حوزه پایداری به موضوع استراتژی‌های پایداری شرکت و اندازه‌گیری عملکرد پایدار شرکت‌ها پرداخته‌اند؛ بنابراین در پژوهش حاضر به مطالعه و بررسی مفهوم پایداری شرکتی به صورت جامع پرداخته شده است.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر به تجزیه و تحلیل کتاب‌شناختی پژوهش‌های حوزه پایداری شرکتی می‌پردازد و از نوع مطالعات توصیفی-تحلیلی است. روش کتاب‌شناختی به‌عنوان روشی علمی جهت درک تکامل زمانی یک حوزه پژوهشی معرفی شده و به دلیل ایجاد ساختاری بدون سوگیری ذهنی مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است (Xue & Wang, 2018: 479). تجزیه و تحلیل کتاب‌شناختی روشی بین‌رشته‌ای است که نقشه‌برداری از موضوعات پژوهشی را در یک حوزه تحقیقاتی امکان‌پذیر می‌سازد (Khanra & Dhir, 2020: 739). جامعه پژوهش شامل کلیه تولیدات علمی در حوزه پایداری شرکتی می‌باشد که در پایگاه علمی وب آف ساینس^۱ نمایه شده است. تجزیه و تحلیل کتاب‌شناختی روشی رایج جهت کمی‌سازی تولیدات علمی با استفاده از روش‌های آماری می‌باشد که ابزار مناسبی برای تجزیه و تحلیل سیستماتیک در زمینه‌های مختلف باهدف ارزیابی مطالعات صورت‌گرفته و روندهای یک موضوع خاص و جهت‌گیری پژوهش‌های آینده به شمار می‌رود. جهت بازیابی مقالات مرتبط با پژوهش، جستجو در بخش مجموعه اصلی پایگاه وب آف ساینس در بازه زمانی ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۲ صورت گرفت. کلمات کلیدی شامل پایداری شرکتی، پایداری کسب‌وکار، شرکت پایدار و استارت‌آپ پایدار هستند که با فرمول موضوع: ("پایداری شرکتی"^۲) یا موضوع: ("پایداری کسب‌وکار"^۳) یا موضوع: ("شرکت پایدار"^۴) یا موضوع: ("استارت‌آپ پایدار"^۵) مورد جستجو قرار گرفت. اطلاعات هر اثر نمایه شده در پایگاه وب آف

1. Web of Science
2. Corporate sustainability
3. Business sustainability
4. Sustainable company
5. Sustainable start-up

ساینس شامل سال انتشار، نویسندگان، وابستگی سازمانی نویسندگان، عنوان مقاله، چکیده، نام ژورنال و منابع است. باتوجه به فرمول جستجو تعداد آثار مرتبط با حوزه مورد مطالعه ۲۲۴۶ اثر بود که این آثار به عنوان مقالات مرجع برای تجزیه و تحلیل کتاب‌شناختی به منظور یافتن برترین مقالات، پژوهشگران، کشورها مورد استفاده قرار گرفت. همچنین از تجزیه و تحلیل خوشه‌ای نیز جهت طبقه‌بندی موضوعات و کشورها استفاده شد. تجزیه و تحلیل ابتدا شامل بررسی کتاب‌شناختی، نویسندگان و مقالات پر استناد و سپس تحلیل هم استنادی است. اکثر مقالات دارای حداقل یک منبع مشترک هستند؛ بنابراین اگر مقاله A در مقالات B و C استناد شود، این مقالات از نظر کتاب‌شناختی به یکدیگر مرتبط هستند. هر چه منابع مشترک بیشتر باشند، عمق اتصال مقالات بیشتر می‌شود (Small, 1973: 267). هنگامی که مقاله A و C در مقاله B بیان می‌شوند، ارتباط بین مقالات به گونه‌ای خواهد بود که میزان مرتبط بودن مقالات با توجه به نویسندگان مورد استناد بررسی می‌شود، بنابراین هر چه تعداد A و C بیشتر باشد، رابطه آن‌ها بیشتر است. شکل شماره ۱ و ۲ این روابط را نشان می‌دهد.

شکل شماره ۲: هم استنادی

شکل شماره ۱: زوج کتاب‌شناختی

جهت مصورسازی، بررسی فراوانی کلیدواژه‌ها، ترسیم شبکه هم تألیفی و تحلیل استنادی مقالات گزارشی کامل شامل نام نویسندگان، عنوان، چکیده، کلیدواژه، منابع و اطلاعات هر ژورنال از پایگاه وب آف ساینس گرفته شد و با استفاده از نرم‌افزار VOSviewer 1.6 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت که این نرم‌افزار ابزاری مناسب جهت تجزیه و تحلیل و تجسم روابط بین کلیدواژه‌ها و استنادات می‌باشد. در بررسی هم رخدادی کلیدواژه‌ها، کلماتی مورد استناد قرار گرفتند که بیش از ۱۰ بار تکرار شده بودند.

یافته‌های پژوهش

با توجه به تعداد مقالات منتشر شده در این زمینه، مشخص شد که حوزه پایداری شرکت‌ها حوزه‌ای بسیار پویا و روبه رشد است؛ زیرا تعداد مقالات منتشر شده شاخص مهمی برای تحلیل روند یک زمینه تحقیقاتی است. مجموع تولیدات علمی مرتبط با این موضوع در پایگاه وب آف ساینس ۲۲۴۶ مطالعه است. بیشترین تعداد مقاله (۳۸۰ مقاله، ۱۶/۹۱ درصد) در سال ۲۰۲۰ منتشر شده است. همچنین اولین مقاله در این زمینه با عنوان "معماری شرکتی برای پایداری"^۱ در سال ۲۰۰۱ در مجله "International Journal of Operation and Production Management" منتشر شده است. دلیل افزایش تولید مقالات در زمینه پایداری شرکتی در سال ۲۰۲۰ علاقه بیشتر پژوهشگران و متخصصان به مزایای پایداری شرکتی و اثرات آن بر محیط اجتماعی، سیاسی، حقوقی و اقتصادی در دوران همه‌گیری کرونا است. زیرا پایداری شرکتی روش مؤثری جهت مقابله با بحران کرونا و تأثیر آن بر کسب‌وکار است. روند انتشار مقالات علمی و تعداد مقالات منتشر شده به‌ازای هر سال در جدول شماره ۲ آورده شده است.

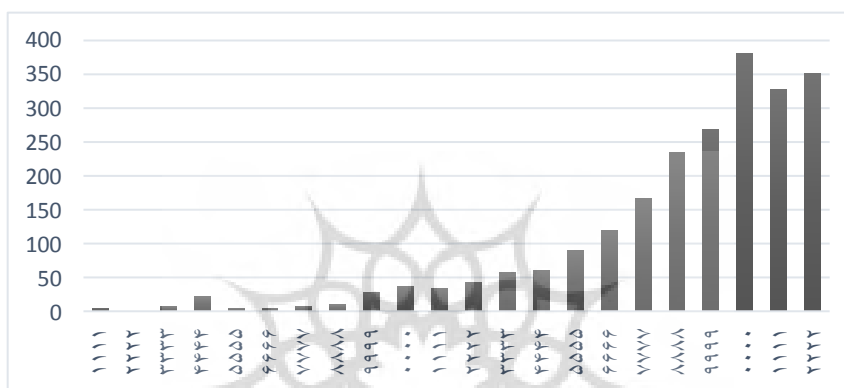
جدول شماره ۲: تعداد انتشار مقالات به‌ازای سال (۲۰۰۱-۲۰۲۲)

سال	تعداد مقالات	درصد	سال	تعداد مقالات	درصد
۲۰۲۲	۳۵۳	۱۵/۷۱۶	۲۰۱۱	۳۵	۱/۵۵۸
۲۰۲۱	۳۲۹	۱۴/۶۴۸	۲۰۱۰	۳۶	۱/۶۰۲
۲۰۲۰	۳۸۰	۱۶/۹۱۸	۲۰۰۹	۲۸	۱/۲۴۶
۲۰۱۹	۲۶۹	۱۱/۹۷۶	۲۰۰۸	۱۱	۰/۴۸۹
۲۰۱۸	۲۳۴	۱۰/۴۱۸	۲۰۰۷	۷	۰/۳۱۱
۲۰۱۷	۱۶۵	۷/۳۴۶	۲۰۰۶	۲	۰/۰۸۹
۲۰۱۶	۱۲۰	۵/۳۴۲	۲۰۰۵	۲	۰/۰۸۹
۲۰۱۵	۹۱	۴/۰۵۱	۲۰۰۴	۲۱	۰/۹۳۴
۲۰۱۴	۶۱	۲/۷۱۵	۲۰۰۳	۸	۰/۳۵۶
۲۰۱۳	۵۷	۲/۵۳۷	۲۰۰۲	-	-
۲۰۱۲	۴۳	۱/۹۱۴	۲۰۰۱	۱	۰/۰۴۴

روند انتشار مقالات از سال ۲۰۰۸ رشد چشمگیری پیدا کرده است. علت رشد مقالات از این سال تغییر شاخص‌های اهداف توسعه پایدار می‌باشد؛ زیرا اهداف خرد به ۲۱ هدف

¹. Corporate architectures for sustainability

افزایش پیدا کرده و تعداد شاخص‌ها به ۶۰ مورد رسیده است. بیشترین افزایش تعداد شاخص‌ها، در هدف ریشه‌کنی فقر مطلق صورت گرفته که ارتباط نزدیکی با موضوع پایداری شرکتی و کسب‌وکار دارد. این روند در شکل شماره ۳ قابل‌مشاهده است و نشان‌دهنده میزان رشد سرعت انتشار مقالات حوزه پایداری شرکتی در طی این سال‌ها و میزان اهمیت این مفهوم است.

شکل شماره ۳: تعداد انتشار مقالات به‌ازای سال

روند استناددهی به مقالات حوزه پایداری شرکتی در طی سال‌های اخیر روبه‌افزایش است و میزان ارجاعات به این حوزه نشانگر اهمیت این موضوع می‌باشد. شکل شماره ۴ روند ارجاعات را نشان می‌دهد.

بیشترین استناد به مقاله‌ای با عنوان «مفاهیم و تعاریف مسئولیت اجتماعی و پایداری شرکتی: نمایندگی و ارتباطات»^۱ نوشته ون ماروویک^۲ به میزان ۸۶۴ ارجاع اختصاص دارد. جدول شماره ۳ ده مقاله پراستناد این حوزه را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۳: ده مقاله پراستناد حوزه پایداری شرکتی

ردیف	عنوان مقاله	نویسنده	نام مجله	سال انتشار	تعداد کل ارجاعات	میانگین ارجاعات به‌ازای هر سال
۱	Concepts and definitions of CSR and corporate sustainability: Between agency and communion	Van Marrewijk, M	Journal of Business Ethics	۲۰۰۳	۱۱۶۰	۵۵/۲۴
۲	The Impact of Corporate Sustainability on Organizational Processes and Performance	Eccles, R. G., Ioannou, I., & Serafeim, G	Management Science	۲۰۱۴	۸۳۹	۸۳/۹
۳	A comparative literature analysis of definitions for green and sustainable supply chain management	Ahi, P., & Searcy, C.	Journal of Cleaner Production	۲۰۱۳	۷۳۰	۶۶/۳۶
۴	Conceptualizing a sustainability business model	Stubbs, W., & Cocklin, C	Organization & Environment	۲۰۰۸	۶۵۷	۴۱/۰۶
۵	Greening Goliaths versus emerging Davids - Theorizing about the role of incumbents and new entrants in sustainable entrepreneurship	Hockerts, K., & Wüstenhagen, R	Journal of Business Venturing	۲۰۱۰	۶۲۶	۴۴/۷۱
۶	Does Corporate Social Responsibility Lead to Superior Financial Performance? A Regression Discontinuity Approach	Flammer, C	Management Science	۲۰۱۵	۵۸۸	۶۵/۳۳
۷	Sustainability-oriented Innovation: A Systematic Review	Adams, R., Jeanrenaud, S., Bessant, J & Overy, P.	International Journal of Management Reviews	۲۰۱۶	۵۸۳	۷۲/۸۸
۸	Business models for sustainability: Origins, present research, and future avenues	Schaltegger, S., Hansen, E. G., & Lüdeke-Freund, F	Organization & environment	۲۰۱۶	۵۴۷	۶۸/۳۸
۹	Wither Ecology? The Triple Bottom Line, the Global Reporting Initiative, and Corporate Sustainability Reporting	Milne, M. J., & Gray, R	Journal of Business Ethics	۲۰۱۳	۵۴۵	۴۹/۵۵
۱۰	Cognitive frames in corporate sustainability: Managerial sensemaking with paradoxical	Hahn, T., Preuss, L., & Pinkse, J., &	Academy of management review	۲۰۱۴	۴۹۱	۴۹/۱

1. Concepts and definitions of CSR and corporate sustainability: Between agency and communion

2. Van Marrewijk

				Figge, F	and business case frames
--	--	--	--	----------	--------------------------

تعداد کل نویسندگان تولیدات علمی این حوزه ۲۹۰۰ نویسنده بود که از میان آن‌ها ۸ نویسنده حداقل ۱۰ مقاله منتشر کرده‌اند. ۸ نویسنده برتر حوزه پایداری شرکتی در جدول شماره ۴ آمده است.

جدول شماره ۴: نویسندگان برتر حوزه پایداری شرکتی

ردیف	نام نویسنده	تعداد اثر	تعداد استناد	اچ-ایندکس
۱	Schaltegger, S	۲۶	۱۲۶۴	۱۶
۲	Sueyoshi, T	۱۹	۴۱۹	۱۶
۳	Searcy, C	۱۷	۱۱۵۶	۱۱
۴	Baumgartner, RJ	۱۳	۸۴۸	۱۰
۵	Hahn, T	۱۲	۱۲۵۱	۱۰
۶	Svensson, G	۱۲	۱۱۵	۷
۷	Figge, F	۱۰	۱۲۳۱	۹
۸	Lozano, R	۱۰	۶۶۴	۸

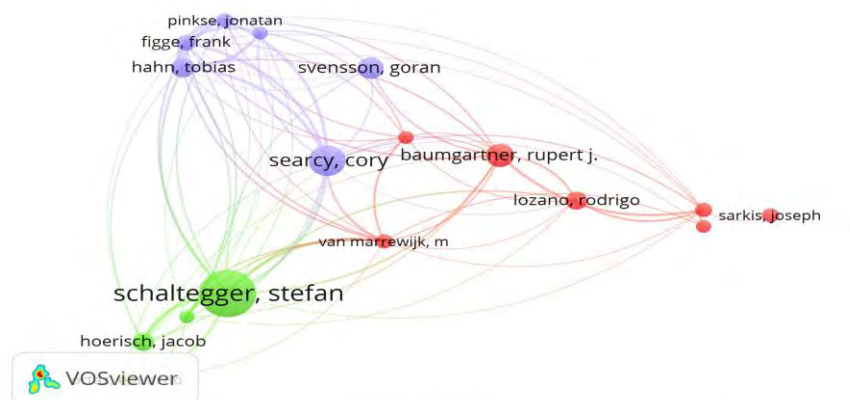
تحلیل شبکه همکاری نویسندگان نیز نشان داد که شبکه همکاری شالتگر^۱ و سارکی^۲، همچنین شبکه همکاری شالتگر و بامگارتنر^۳ بزرگ‌ترین شبکه همکاری بین نویسندگان این حوزه است که این نویسندگان جزو برترین نویسندگان این حوزه نیز هستند. شکل شماره ۵ شبکه همکاری نویسندگان این حوزه را نشان می‌دهد. (حداقل تعداد مقالات هر نویسنده برای ترسیم شبکه همکاری ۷ مقاله در نظر گرفته شده است).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

1. Schaltegger

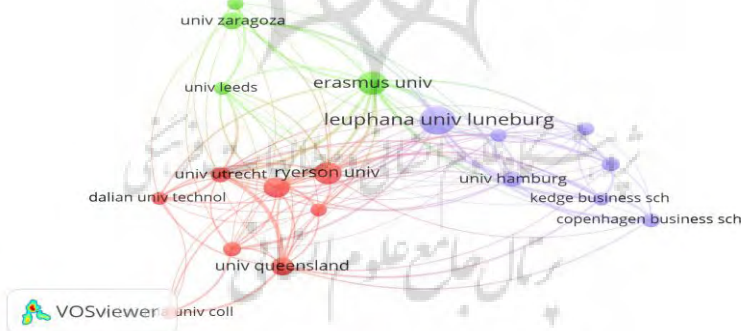
2. Searcy

3. Baumgartner

شکل شماره ۵: شبکه ارتباطی نویسندگان حوزه پایداری شرکتی

علاوه بر شبکه همکاری بین نویسندگان شبکه همکاری میان دانشگاه‌ها نیز رسم شده است. حداقل تعداد مقاله برای هر دانشگاه جهت ورود به شبکه تحلیل ۱۰ مقاله در نظر گرفته شده است. همان‌طور که در شکل شماره ۶ نشان داده شده، بیشترین همکاری میان دانشگاه لوفانا^۱ در لنبورگ آلمان و دانشگاه رایرسون^۲ کانادا و دانشگاه اراسموس^۳ هلند می‌باشد که این کشورها جزو ده کشور برتر تولیدات علمی این حوزه نیز می‌باشند.

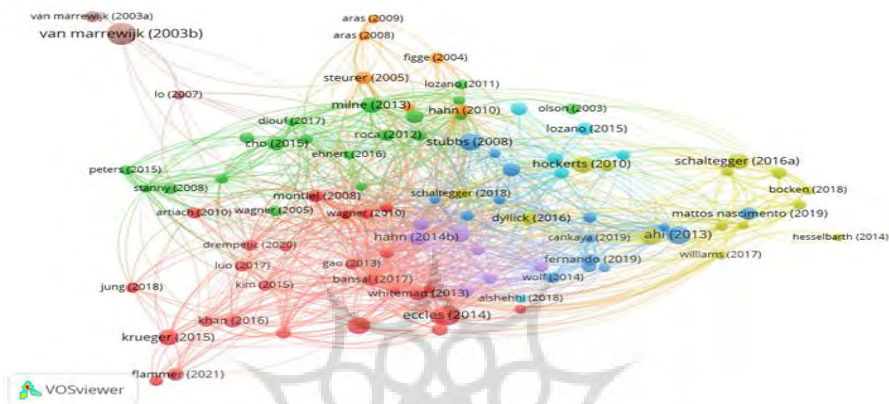
شکل شماره ۶: شبکه هم‌تألیفی دانشگاه‌ها در حوزه پایداری شرکتی

^۱. Leuphana University of Lüneburg

^۲. Ryerson University

^۳. Erasmus University

شبکه زوج کتابشناختی مقالات در شکل شماره ۷ آمده است. فاصله میان گره‌ها در شبکه به شباهت و ارتباط موضوعی آن‌ها مرتبط است. اندازه گره، فرکانس استناد را نشان داده و رنگ گره‌ها نیز خوشه‌های موضوعی مشابه و مرتبط را نشان می‌دهد.

شکل شماره ۷: شبکه زوج کتابشناختی مقالات

در شبکه زوج کتابشناختی، مقالاتی با پیوند قوی در هر خوشه به‌عنوان مقالات هسته آن خوشه مشخص می‌شوند. مقالات هسته در هر خوشه در جدول شماره ۵ آورده شده است.

جدول شماره ۵: مقالات هسته در خوشه‌های زوج کتابشناختی

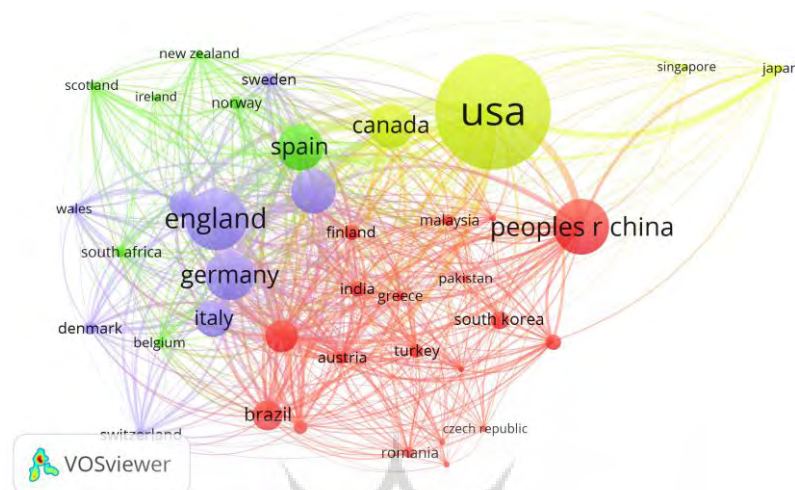
خوشه	مقاله هسته	عنوان	تعداد استنادها	قدرت زوج کتابشناختی
۱ (قرمز)	Eccles et al (2014)	The Impact of Corporate Sustainability on Organizational Processes and Performance	۸۳۹	۳۳
۲ (سبز)	Milne et al (2013)	Wither Ecology? The Triple Bottom Line, the Global Reporting Initiative, and Corporate Sustainability Reporting	۵۴۵	۶۳
۳ (آبی)	Ahi et al (2013)	A comparative literature analysis of definitions for green and sustainable supply chain management	۷۳۰	۲۹
۴ (زرد)	Adams et al (2016)	Sustainability-oriented Innovation: A Systematic Review	۵۸۳	۵۶
۵ (بنفش)	Hahn et al (2014)	Cognitive Frames in Corporate Sustainability: Managerial Sensemaking with Paradoxical and Business Case Frames	۴۹۱	۶۰
۶ (آبی روشن)	Baumgartner (2014)	Managing Corporate Sustainability and CSR: A Conceptual Framework Combining Values, Strategies and Instruments Contributing to Sustainable Development	۳۵۳	۳۳
۷ (نارنجی)	Hahn et al (2010)	Trade-offs in corporate sustainability: you can't have your cake and eat it	۳۹۴	۶۸
۸ (قهوه‌ای)	Van Marrewijk (2003)	Concepts and Definitions of CSR and Corporate Sustainability: Between Agency and Communion	۱۱۶۰	۱۲

به طور کلی ۸۳ کشور (بر اساس وابستگی سازمانی نویسندگان) در انتشار مقالات حوزه پایداری شرکتی نقش داشتند. بیشترین تعداد مقالات این حوزه با ۱۸/۷۰ درصد مربوط به کشور آمریکا می‌باشد. همچنین انگلیس با ۱۰/۰۵ درصد و چین با ۹/۱۷ درصد در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند. سه کشور برتر این حوزه دارای شرکت‌های بزرگی می‌باشند و بدیهی است که پایداری شرکتی در این شرکت‌ها از اهمیت زیادی برخوردار است. ده کشور برتر این حوزه در جدول شماره ۶ آمده است.

جدول شماره ۶: کشورهای برتر حوزه پایداری شرکتی

ردیف	نام کشور	تعداد اثر	درصد تولید آثار	تعداد استناد
۱	آمریکا	۲۵۵	۱۸/۷۰	۵۹۶۷
۲	انگلیس	۱۳۷	۱۰/۰۵	۳۹۱۰
۳	چین	۱۲۵	۹/۱۷	۱۰۴۹
۴	آلمان	۱۰۸	۷/۹۲	۳۶۸۸
۵	اسپانیا	۱۰۳	۷/۵۵	۱۵۹۳
۶	استرالیا	۹۸	۷/۱۹	۳۱۹۳
۷	کانادا	۹۸	۷/۱۹	۳۷۴۹
۸	ایتالیا	۸۲	۶/۰۱	۹۴۲
۹	هلند	۷۵	۵/۵۰	۴۰۹۴
۱۰	برزیل	۶۷	۴/۹۱	۸۹۳

در شکل زیر اندازه دایره‌ها نشان‌دهنده تعداد انتشارات کلی یک کشور است و خطوط بین آن‌ها شبکه همکاری میان کشورها در تولیدات علمی حوزه پایداری را نشان می‌دهد. (حداقل تعداد مقاله برای ورود هر کشور به شبکه تحلیل ۱۰ مقاله در نظر گرفته شده است).

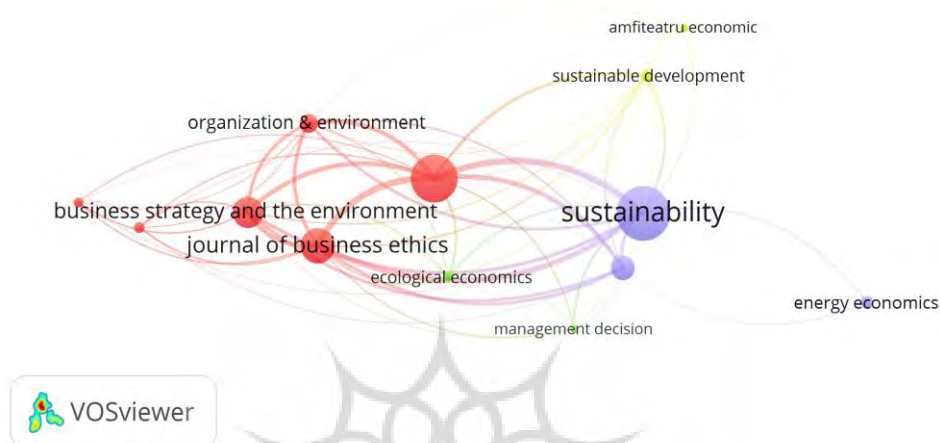

شکل شماره ۸: مشارکت کشورهای مختلف در زمینه تولیدات علمی پایداری شرکتی

برترین نشریه در حوزه پایداری شرکتی نشریه «Sustainability» می‌باشد که ۲۳۹ اثر را منتشر کرده است. جدول شماره ۷ ده نشریه برتر این حوزه را نشان می‌دهد. همچنین تحلیل شبکه‌ای نشریاتی که بیش از ۱۰ مقاله در این حوزه منتشر کرده‌اند نیز در شکل شماره ۹ آمده است.

جدول شماره ۷: نشریات برتر حوزه پایداری شرکتی

ردیف	نام نشریه	کشور	تعداد اثر	درصد تولید آثار	تعداد استناد
۱	Sustainability	سوئیس	۲۳۹	۱۷/۵۳	۹۸۹
۲	Journal of Cleaner Production	هلند	۱۹۳	۱۴/۱۶	۴۷۴۸
۳	Journal of Business Ethics	هلند	۱۱۲	۸/۲۱	۵۱۲۲
۴	Business Strategy and The Environment	آمریکا	۹۵	۶/۹۷	۲۶۳۹
۵	Corporate Social Responsibility and Environmental Management	انگلیس	۶۳	۴/۶۲	۱۴۶۲
۶	Organization Environment	آمریکا	۳۹	۲/۸۶	۱۷۶۹
۷	Energy Economics	هلند	۲۰	۱/۴۶	۶۱۸
۸	Sustainable Development	آمریکا	۱۹	۱/۳۹	۴۹۹
۹	Business and Society	آمریکا	۱۵	۱/۱۰	۳۱۰
۱۰	Sustainability Accounting Management and Policy Journal	انگلیس	۱۳	۰/۹۵	۸۲

شکل شماره ۹: شبکه ارتباطی نشریات حوزه پایداری شرکتی

واژه‌های کلیدی از پراهمیت‌ترین فاکتورها در تجزیه و تحلیل کتاب‌شناختی هستند؛ زیرا مفاهیم اصلی هستند که نویسندگان از طریق آن با مخاطب ارتباط برقرار می‌کنند و مخاطبان از طریق آن می‌توانند محتوای اصلی یک مقاله را تشخیص دهند و دیدگاهی نسبت به موضوع تحقیقاتی پیدا کنند. در پژوهش حاضر از تجزیه و تحلیل واژه‌های کلیدی برای خوشه‌بندی تحقیقات حوزه پایداری شرکتی استفاده شده است. نویسندگان آثار علمی حوزه پایداری شرکتی از ۳۵۹۷ واژه کلیدی استفاده کرده‌اند که ۵۹ واژه بیش از ده بار تکرار شده است. دایره‌های بزرگ‌تر نشان‌دهنده تکرار بیشتر واژه‌ها و دایره‌های کوچک‌تر نشان‌دهنده واژه‌های کمتر تکرار شده است. پرتکرارترین واژه‌های کلیدی بر اساس هم‌استنادی مقالات در ۸ خوشه دسته‌بندی شدند و با توجه به مفهوم کلماتی که در هر خوشه بیشترین تکرار را داشت برای هر خوشه عنوانی انتخاب گردید. همان‌طور که گفته شد اندازه دایره‌ها میزان تکرار را نشان می‌دهد و ضخامت خطوط نیز نشانگر ارتباط و پیوند قوی کلمات است. همچنین فواصل کوتاه بین واژه‌ها وابستگی نزدیک آن واژه‌ها را نشان می‌دهد. وابستگی واژه‌ها از طریق شمارش تعداد دفعاتی که واژه‌ها با هم در عناوین و چکیده‌ها تکرار

جدول شماره ۸: خوشه‌های حوزه پایداری شرکتی

ردیف	نام خوشه	میانگین سال	مهم‌ترین کلمات کلیدی
۱	پایداری شرکتی و کارآفرینی	۲۰۱۷	Business model, Business sustainability, Entrepreneurship, Innovation, Small and medium enterprises, Sustainability, Sustainable business, Sustainable entrepreneurship, ...
۲	استراتژی‌های پایداری شرکتی	۲۰۱۵	Balanced scorecard, Organizational Culture, Strategy, Sustainable supply chain, Organizational performance, Sustainability strategies, ...
۳	شاخص‌های اندازه‌گیری پایداری شرکتی	۲۰۱۴	Sustainability, Sustainability indicators, efficiency, Environment, Investment, performance measurement, supply chain, sustainability assessment, Trade-offs, ...
۴	پایداری شرکتی و مدیریت تحول در کسب‌وکار	۲۰۱۴	Sustainability management, Transformation, Business, performance, Business strategy, Leadership, Organizational changes, Strategic management, ...
۵	پایداری شرکتی و اهداف و گزارش‌های توسعه پایدار	۲۰۱۳	Sustainable Development, Global reporting initiative, Circular economy, Environmental, Climate change, Eco-innovation, Sustainability reporting, Sustainability Performance, Sustainable development goals, ...
۶	پایداری شرکتی و تأثیر آن بر عملکرد مالی	۲۰۱۳	Sustainability accounting, Corporate governance, Reporting, Financial performance, socially responsible investment, Stakeholders, sustainability disclosure, Corporate financial performance, stakeholder engagement, ...
۷	اخلاق و مسئولیت اجتماعی	۲۰۱۱	Corporate social responsibility, social responsibility, Business ethics, Corporate Social Performance, Governance, Legitimacy, Social sustainability management, ...
۸	تئوری‌ها و نظریه‌های پایداری شرکتی	۲۰۱۰	Triple bottom line, Emerging economies, Institutional theory, social responsibility, Stakeholder theory, ...

بحث و نتیجه‌گیری

حوزه پایداری شرکتی در طی سال‌های اخیر به تدریج توسعه یافته و هنوز مفهومی جدید می‌باشد و در مقایسه با دیگر مفاهیم کسب‌وکار به بلوغ نرسیده است؛ بنابراین روند کلی پژوهش‌های این حوزه به سرعت دستخوش تغییرات قرار می‌گیرد. به همین دلیل بدیهی است که پایداری شرکتی تعاریف متفاوتی داشته باشد؛ اما آنچه مشخص است اکثر تعاریف از تعریف کمیسیون جهانی محیط‌زیست و توسعه پیروی می‌کنند. تحت چنین شرایطی در این پژوهش سعی شد یک تصویر کلی از روند پژوهش‌های حوزه پایداری شرکتی با استفاده از تجزیه و تحلیل بیبلیومتریک و خوشه‌بندی ارائه گردد. با توجه به نقشه مفهومی، ۸ خوشه مرتبط با پایداری شرکتی شناسایی گردید که عبارت‌اند از: (۱) پایداری شرکتی و کارآفرینی، (۲) استراتژی‌های پایداری شرکتی، (۳) شاخص‌های اندازه‌گیری

پایداری شرکتی، ۴) پایداری شرکتی و مدیریت تحول کسب‌وکار، ۵) اهداف و گزارش‌های پایداری شرکتی، ۶) پایداری شرکتی و تأثیر آن بر عملکرد مالی، ۷) اخلاق و مسئولیت اجتماعی و ۸) تئوری‌ها و نظریه‌های پایداری شرکتی. این خوشه‌ها در شکل شماره ۱۱ آورده شده است.

شکل شماره ۱۱: روند پژوهش‌های حوزه پایداری شرکتی

نتایج تحلیل خوشه‌ها نشان داد که پایداری شرکتی بدون استفاده از مفاهیم کارآفرینی میسر نیست. کارآفرینی به عنوان یک استراتژی کلیدی برای توسعه کشورها، رفاه اجتماعی و افزایش تولیدات عمل می‌کند. نوآوری‌های حاصل از کارآفرینی، تقاضا را افزایش داده و منجر به تحول مدل‌های کسب‌وکار خواهد شد. این امر، رفتار نوآرانه‌ای را در شرکت‌ها به وجود می‌آورد که مسائل اجتماعی و زیست‌محیطی را در اولویت قرار داده و به خلق ارزش منجر می‌شود. در واقع پایداری شرکتی بدون نوآوری مداوم امکان‌پذیر نیست. نوآوری به‌عنوان یک دارایی کلیدی برای شرکت‌ها، بستر لازم برای تحقق توسعه پایدار را فراهم می‌کند و با افزایش تعهد به پایداری و پیشرفت در این زمینه، رابطه بین نوآوری و پایداری قوی‌تر می‌گردد. پایداری به عنوان یک مفهوم بلندمدت، بر مدل‌های کسب‌وکار و شرکت‌های مسئولیت‌پذیر اثرگذار است. به‌عبارتی محیط‌زیست، اجتماع و حاکمیت (ESG) دیگر تنها در انحصار روابط عمومی، بخش حقوقی و یا بخش حاکمیت نیست، بلکه اولویت اصلی مدیریت، از جمله مدیران مالی است و بخش مهمی از استراتژی‌های شرکت است. شرکت‌هایی که مفهوم ESG را پذیرفته و اجرا می‌کنند، هزینه‌های تأمین مالی کمتری را متحمل می‌شوند و از سطح رقابتی بالاتری در روند کسب‌وکار خود برخوردارند (Di Martino & Miglietta, 2022, p.3).

خوشه دیگر موضوع استراتژی‌های پایداری شرکتی است و زنجیره تأمین پایدار را در بر می‌گیرد. در زنجیره تأمین پایدار تمرکز بر این است که چارچوبی برای بازیابی مواد در انتهای چرخه محصول وجود داشته باشد و تمامی این عوامل بر اهمیت و جایگاه زنجیره تأمین پایدار در استراتژی‌های پایداری شرکتی تأکید دارند. شاخص‌های اندازه‌گیری پایداری شرکتی دیگر موضوع مهم در موضوع پایداری شرکتی است؛ شرکت‌ها زمانی می‌توانند ارزش‌آفرینی داشته باشند که روش مدیریتی آن‌ها شامل خصوصیات مختلف به‌ویژه در ارتباط با یکپارچه‌سازی ابعاد اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی باشد. وجود ذی‌نفعان با منافع متضاد و ناهمگون، سبب افزایش تقاضا برای اندازه‌گیری‌ها با ابعاد چندگانه می‌شود. بر اساس تصور ذی‌نفعان از شرکت، شرکت زمانی می‌تواند تداوم فعالیت داشته باشد که قادر به ایجاد، حفظ و تقویت روابط پایدار و بادوام با تمامی ذی‌نفعان خود باشد که از طریق مدیریت عملکرد پایدار به دست می‌آید. خوشه‌های دیگر مدیریت پایداری شرکت و تحول کسب‌وکار و اهداف و گزارش‌های پایداری و توسعه پایدار شرکتی است. گزارش‌های پایداری شرکتی همان معیارهای ESG را منعکس می‌کند که در سطح جهانی باهم هماهنگ هستند. شرکت‌ها با گزارش‌های پایداری می‌توانند به انتظارات در زمینه حاکمیت مطلوب، عملکردهای اخلاقی و حفظ محیط‌زیست پاسخ‌دهنده و ریسک کسب‌وکار را کاهش دهند. خوشه دیگر پایداری شرکتی و تأثیر آن بر عملکرد مالی است. پایداری شرکتی، ذی‌نفعان را در اتخاذ تصمیمات مالی و سرمایه‌گذاری یاری می‌رساند و امکان درک عملکرد شرکت را در راستای اهداف اجتماعی، اقتصادی و محیطی فراهم می‌آورد و ذی‌نفعان با استفاده از آن قادر به درک رشد و سوددهی شرکت هستند. اخلاق و مسئولیت اجتماعی دیگر خوشه در حوزه پایداری شرکتی می‌باشد. مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها به افشای اطلاعاتی می‌پردازد که شرکت‌ها در فضای کسب‌وکار خود به آن عمل می‌کنند و پاسخگوی انتظارات تجاری، اقتصادی، قانونی، اخلاقی، محیطی و اجتماعی جامعه هستند. تئوری‌های پایداری شرکتی نیز دیگر خوشه را تشکیل می‌دهد. تئوری‌های پایداری شرکتی باعث آگاهی ذی‌نفعان از فعالیت‌های پایداری شرکتی هستند. بر همین اساس ممکن است خواسته‌های برخی از گروه‌ها را مدنظر قرار ندهند؛ بنابراین تئوری‌های پایداری شرکتی باعث افزایش آگاهی ذی‌نفعان می‌گردد و شکاف اطلاعاتی میان شرکت و ذی‌نفعان را پوشش می‌دهد.

با مشخص شدن خوشه‌های پژوهش از طریق تجزیه و تحلیل کلیدواژه‌ها می‌تواند مشخص شود که فرصت‌ها و زمینه‌های پژوهشی برای تحقیقات آینده پایداری شرکتی چیست؟ با توجه به اهمیت کارآفرینی و تغییر مدل کسب‌وکار در راستای پایداری شرکتی، اولین جنبه‌ای که محققان می‌توانند تحلیل کنند این است که چگونه مدل‌های کسب‌وکار می‌توانند به پایداری شرکتی منجر شوند. جنبه دوم به بررسی عوامل تسهیل‌کننده گزارش‌دهی پایداری برای رسیدن به اهداف توسعه پایدار مربوط می‌شود که در پژوهش‌های آتی باید مورد بررسی قرار گیرد. سومین جنبه نیاز به توجه به نیازهای ذی‌نفعان در راستای ارزش‌آفرینی بر مبنای پایداری است؛ زیرا فعالیت شرکت‌ها با توجه به اهداف توسعه پایدار یکی از پرچالش‌ترین موضوعات پیشروی شرکت است و بر ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و محیطی اثرگذار است. همچنین باید به بررسی مدل‌های نوین کسب‌وکار در زنجیره تأمین پایدار پرداخته شود و شاخص‌های کلیدی عملکرد برای زنجیره تأمین پایدار مورد ارزیابی قرار گیرد. با توجه به تأثیر پایداری شرکتی بر عملکرد مالی نیز پیشنهاد می‌شود رابطه بین پایداری شرکتی و ریسک مالی مورد بررسی قرار گرفته و مدل‌هایی برای سنجش ارزش‌آفرینی پایدار ارائه گردد. بعد مسئولیت اجتماعی شرکتی مستلزم بررسی چالش‌های پیاده‌سازی اخلاق در کسب‌وکار است و نیاز به مطالعات بیشتر در مورد پایداری شرکتی در کشورهای در حال توسعه وجود دارد.

به‌طور کلی روند مطالعات در حوزه پایداری شرکتی به فعالیت‌های کارآفرینانه و نوآورانه، تغییر مدل کسب‌وکار و ایجاد مدل کسب‌وکار پایدار، مدیریت زنجیره تأمین پایدار، استراتژی‌های پایداری شرکتی، شاخص‌های اندازه‌گیری پایداری شرکتی و اخلاق و مسئولیت اجتماعی پرداخته است. از آنجایی که فعالیت‌های کارآفرینانه و چگونگی تغییر مدل کسب‌وکار در ایجاد پایداری شرکتی اهمیت فراوانی دارد، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی به توسعه مدل‌هایی برای تسهیل مکانیزم نوآوری در مدل کسب‌وکار برای ایجاد پایداری شرکتی پرداخته شود. محققان همچنین می‌توانند فرایندهای شرکت را برای رسیدن به اهداف توسعه پایدار تغییر دهند.

منابع فارسی

- سبزیانی، فریدون؛ غلامی چنارستان علیا، عبدالخالق؛ تمیمی، محمد. (۱۴۰۳). ارائه الگوی توسعه پایداری شرکتی بر مبنای اخلاق حرفه‌ای مدیران و کارکنان بانک صادرات ایران. *حکمرانی و توسعه*، ۴(۱)، ۹۳-۱۱۴.
- کلابی، امیرمحمد. (۱۳۹۹). مدلسازی عوامل مؤثر بر پایداری مدل‌های کسب‌وکار. *پژوهش‌های مدیریت عمومی*، ۱۳(۴۷)، ۱۱۱-۱۳۴.
- کلابی، امیرمحمد؛ شرعی، فاطمه. (۱۴۰۲). ارائه مدل اکوسیستم نوسازی استراتژیک با تأکید بر پایداری شرکتی. *مدیریت بازرگانی*، ۱۵(۲)، ۲۴۸-۲۷۲.

References

- Antolín, R., Delgado, J., & Montiel, I. (2016). Deconstructing corporate sustainability: a comparison of different stakeholder metrics. *Journal of Cleaner Production*, 136(3), 5-17.
- Ashrafi, M., Adams, M., Walker, T. R., & Magnan, G. (2018). How corporate social responsibility can be integrated into corporate sustainability: a theoretical review of their relationships, *International Journal of Sustainable Development & World Ecology*, 25(8), 672-682.
- Assefa, G., & Frostell, B. (2007). Social sustainability and social acceptance in technology assessment: A case study of energy technologies. *Technology in society*, 29(1), 63-78.
- Benn, S., Edwards, M., & Williams, T. (2014). *Organizational change for corporate sustainability*. Routledge.
- Broccardo, L., Truant, E., & Zicari, A. (2019). Internal corporate sustainability drivers: What evidence from family firms? A literature review and research agenda. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 26(1), 1-18.
- Colabi, A. M. (2020). Modeling Factors Affecting the Sustainability of Business model. *Public Management Researches*, 13(47), 111-134. (in persian)
- Colabi, A. M., & Sharaei, F. (2023). Proposing a Model of a Strategic Renewal Ecosystem with an Emphasis on Corporate Sustainability. *Journal of Business Management*, 15(2), 248-272. (in persian)
- Colabi, A. M., Sharaei, F., & Alipour, S. (2022). The relationship between Gamification and Sustainability of small and medium enterprise: Explaining the role of digital transformation in open innovation and value co-creation. *Journal of Information Technology Management*, 14(4), 118-137.
- Dalal-Clayton, B. (2014). *Sustainability appraisal: A sourcebook and reference guide to international experience*. Routledge.

- Di Martino, G., Miglietta, F. (2022). The Impact of ESG Score on the Value Relevance of Fair Value Hierarchy: Evidence from European Banks. *Journal of business ethics*, 14(2), 1-23.
- Dyllick, T., & Hockerts, K. (2002). Beyond the business case for corporate sustainability. *Business strategy and the environment*, 11(2), 130-141.
- Dyllick, T., & Muff, K. (2016). Clarifying the meaning of sustainable business: Introducing a typology from business-as-usual to true business sustainability. *Organization & Environment*, 29(2), 156-174.
- Eccles, R. G., Ioannou, I., & Serafeim, G. (2014). The impact of corporate sustainability on organizational processes and performance. *Management Science*, 60(11), 2835-2857.
- Elkington, J. (2006). Governance for sustainability. *Corporate governance: an international review*, 14(6), 522-529.
- Engert, S., Rauter, R., & Baumgartner, R. J. (2016). Exploring the integration of corporate sustainability into strategic management: a literature review. *Journal of cleaner production*, 112(3), 2833-2850.
- Galvão, A., Mendes, L., Marques, C., & Mascarenhas, C. (2019). Factors influencing students' corporate social responsibility orientation in higher education. *Journal of cleaner production*, 215(3), 290-304.
- Hahn, T., Figge, F., Pinkse, J., & Preuss, L. (2018). A paradox perspective on corporate sustainability: Descriptive, instrumental, and normative aspects. *Journal of Business Ethics*, 148(2), 235-248.
- Ioannou, I., & Serafeim, G. (2019). Corporate Sustainability: A Strategy?, *Harvard Business School Accounting & Management*. 19(3), 1-57.
- Khanra, S., Dhir, A. (2020). Big data analytics and enterprises: a bibliometric synthesis of the literature. *Enterprise Information Systems*, 14(6), 737-768.
- Kitsios, F., Kamariotou, M., & Talias, M. A. (2020). Corporate Sustainability Strategies and Decision Support Methods: A Bibliometric Analysis. *Sustainability*, 12(2), 521-534.
- Landrum, N. E., & Ohsowski, B. (2018). Identifying worldviews on corporate sustainability: A content analysis of corporate sustainability reports. *Business Strategy and the Environment*, 27(1), 128-151.
- Liu, S. (2017). *Sustainable livelihood development: A case study measuring social capital and its role in sustainable livelihood development in Zoucheng, China*, Doctoral dissertation, University of Waikato.
- Martinuzzi, A., & Schönherr, N. (2019). Introduction: The Sustainable Development Goals and the Future of Corporate Sustainability. In *Business and the Sustainable Development Goals*. Palgrave Pivot, Cham.

- Neubaum, D. O., & Zahra, S. A. (2006). Institutional ownership and corporate social performance: The moderating effects of investment horizon, activism, and coordination. *Journal of Management*, 32(1), 108-131.
- Pellizzoni, E., Trabucchi, D., & Landoni, P. (2020). Co-design of Sustainability Models: The Process. *In Universities as Drivers of Social Innovation*. Springer, Cham.
- Perrini, F., & Tencati, A. (2006). Sustainability and stakeholder management: the need for new corporate performance evaluation and reporting systems. *Business strategy and the environment*, 15(5), 296-308.
- Peters, G. F., & Romi, A. M. (2015). The association between sustainability governance characteristics and the assurance of corporate sustainability reports. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 34(1), 163-198.
- Russo, M. V. (2003). The emergence of sustainable industries: building on natural capital. *Strategic Management Journal*, 24(4), 317-331.
- Sabziani, F., Gholami Chenarestan Olia, A., & Tamimi, M. (2024). Presenting a Corporate Sustainability Development Model Based on the Professional Ethics of Managers and Employees of Bank Saderat Iran. *Governance and Development Journal*, 4(1), 93-114. (in persian)
- Salzmann, A. J. (2013). The integration of sustainability into the theory and practice of finance: an overview of the state of the art and outline of future developments. *Journal of business economics*, 83(6), 555-576.
- Searcy, C. (2012). Corporate sustainability performance measurement systems: A review and research agenda. *Journal of business ethics*, 107(3), 239-253.
- Sharma, G., & Gupta, S. (2020). Modelling the impact of corporate sustainability on economic performance with reference to Indian financial industry. *World Review of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*, 16(3), 317-328.
- Sharma, S. (2002). *Research in corporate sustainability: The evolving theory and practice of organizations in the natural environment*. Edward Elgar Publishing.
- Small, H. (1973). Co-citation in the scientific literature: A new measure of the relationship between two documents. *Journal of the American Society for information Science*, 24(4), 265-269.
- Swarnapali, R. M. N. C. (2017). Corporate sustainability: A Literature review. *Journal for Accounting Researchers and Educators (JARE)*, 1(1), 1-16.
- Székely, F., & Knirsch, M. (2005). Responsible leadership and corporate social responsibility: Metrics for sustainable performance. *European Management Journal*, 23(6), 628-647.

- Townsend, A. K. (2017). Business ecology: the future of green business?. In *New Horizons in Research on Sustainable Organisations*, 12(1), 187-213.
- Van Marrewijk, M., & Werre, M. (2003). Multiple levels of corporate sustainability. *Journal of Business ethics*, 44(2-3), 107-119.
- Van Nunen, K., Li, J., Reniers, G., & Ponnet, K. (2018). Bibliometric analysis of safety culture research. *Safety science*, 108(2), 248-258.
- Xue, X., Wang, L. (2018). Exploring the science of resilience: critical review and bibliometric analysis. *Natural Hazards*, 90, 477-510.
- Yang, Y., Reniers, G., Chen, G., & Goerlandt, F. (2019). A bibliometric review of laboratory safety in universities. *Safety Science*, 120(3), 14-24.
- Yilmaz, A. K., & Flouris, T. (2010). Managing corporate sustainability: Risk management process-based perspective. *African journal of business management*, 4(2), 162-171.

